

LICHT EILAND

30 jaar op Great Skellig

ROBERT L.
HARRIS

NOORDBOEK

© 2022 Robert L. Harris | Uitgeverij Noordboek

Originally published in the English language by HarperCollins Publishers Ltd.
under the title *Returning Light*

© Robert L. Harris 2021

Illustrations © Karen Vaughan 2021

Translation © Uitgever Noordboek 2022, translated under licence
from HarperCollins Publishers Ltd.

Robert L. Harris asserts the moral right to be acknowledged as
the author of this work.

Vertaling: Erika Venis/Vitataal

(voor psalm 48 is gebruikgemaakt van de Nieuwe Bijbelvertaling,
1e druk 2004)

Redactie en productie: Vitataal, Feerwerd

Opmaak en omslagontwerp: Indruk Grafisch Ontwerp, Soest

NUR: 320 | 410

ISBN 978 90 5615 922 1

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, op-
geslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm
of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op
enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij
Noordboek, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl.

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv
www.noordboek.nl

Voor Maigread
en voor Daniel en Lillian

INHOUD

Inleiding	9
<i>Deel een</i>	
1 Een verloren kaart	15
2 Een nieuw thuis	21
3 Geheime plekken	39
4 Een eerste aanzet tot bewoning	55
<i>Deel twee</i>	
5 Een vogelparadijs	79
6 Donkere binnensten	93
7 Een schip, hoog boven een afgelegen zee	115
8 Architectuur van licht	137
9 Reis naar de andere wereld	153
<i>Deel drie</i>	
10 Het weer slaat om	169
11 Onverwachte ontmoetingen	215
12 Korte uiteenzettingen van de eeuwigheid	275
Dankwoord	287

INLEIDING

Meer dan veertig jaar geleden reisde ik in de winter vanuit Edinburgh naar het westen, naar de Schotse Buiten-Hebriden. Ik studeerde nog en lifte, of nam als het kon bussen en treinen, naar deze lumineuze kustlijn. In de loop van de jaren raakte ik meer en meer gehecht aan die wandeltochten naar het uiteinde van de Schotse kust, waarachter de Atlantische Oceaan zich eindeloos leek uit te strekken. Tijdens een van die uitstapjes, laat op een donkere namiddag, stond ik op de westkust van het eiland Mull, met uitzicht op Iona, waar ik de volgende ochtend met de veerboot naartoe zou varen.

Een dag later stond ik op een strandje aan de andere kant van dit afgelegen eiland, waar Sint-Columba in de zesde eeuw een klooster had gesticht nadat hij uit Ierland was verbannen. De zware lucht was gevuld met zeevogels. Ze cirkelden onregelmatige rondjes boven mijn hoofd op de dwarswinden, verdwenen naar de horizon en kwamen dan weer terug uit de grijze leegte. Ergens ver in de mist, nog net binnen mijn gezichtsveld, kwamen ze samen en keerden daar. Een uur lang keek ik toe hoe ze verschenen en verdwenen. Soms was ik ze bijna kwijt, dan vlogen ze ineens weer boven me. Edinburgh leek heel ver weg en ik was moederziel alleen en ver verwijderd van het enige dorpje op het eiland. De vogels waren gewone kustvogels zoals ik die boven elk willekeurig strand of elke klif zou kunnen zien. Ik schrok soms van hun plotselinge draaiende bewegingen, maar kon tegelijkertijd mijn ogen niet afhouden van de ein-

deloze variaties in hun vliegpatronen. Ineens moest ik denken aan de spiralen en ontrafelende lijnen die ik had gezien in de reproducties van oude Ierse manuscripten. Op dat verlaten strand in het uiterste westen keek ik toe hoe in de lucht boven me de vreemde wezens uit het *Book of Kells* en het *Book of Lindesfarne* vorm kregen. De lijnen in de lucht die zich boven mijn hoofd ontrolden en uitrafelden naar zee, versmolten tot de getekende lijnen van een kunstzinnige taal die eeuwen geleden was gebruikt, hier op Iona, maar ook in de talloze andere vroegchristelijke kloosters langs de Britse en Ierse kust.

Deze oude manuscripten, die ik kende van reproducties, kwamen ineens voor mijn ogen tot leven. Daar op dat Schotse strand zag ik de lijnen en spiralen in een oogwenk anders dan daarvoor en die vormen raakten ogenblikkelijk iets diep binnen in me.

Sindsdien heb ik vaak op de Atlantische kust in westelijke richting staan staren, gefascineerd door de sporen van vogelvluchten die zich in de lucht boven me aftekenen en naar zee verdwijnen. Sterker nog, sinds 1987 ga ik elk jaar naar het eiland Skellig Michael, voor de zuidwestkust van County Kerry, waar ik de afgelopen dertig jaar de zomermaanden heb doorgebracht. Tijdens de reis naar dat Ierse eiland, omgeven door grote aantallen vogels, heb ik vaak teruggedacht aan de schok van dat plotselinge bewustzijn op de Schotse kust, lang geleden. Want boven de wateren rond de Skelligs verzamelen zich soms wel zesduizend of meer papegaaiduikers en bouwen grote aantallen genten al vliegend op de thermiek torens in de lege hemel. Bij het kijken naar deze wonderen moest ik, en ongetwijfeld ook talloze anderen, vaak denken aan de oude tekeningen met natuurlijke lijnen en vormen, zoals die in de vroege manuscripten, die plotseling voor mijn ogen tot leven waren gekomen in de lucht boven Iona.

Op Skellig Michael verschijnen en verdwijnen duizenden vogels, samenkomend in vleugels van beweging die ontstaan en ontrafelen boven de lege zee. Ze scheuren me los van mijn vaste referentiekaders. Vaak staat er niemand anders naast me op het eiland en zijn de hemel en het omringende rotslandschap leeg. De gedachten dwa-

len af, verbanden met het verleden worden eenvoudig gelegd, oude zienswijzen komen tot leven.

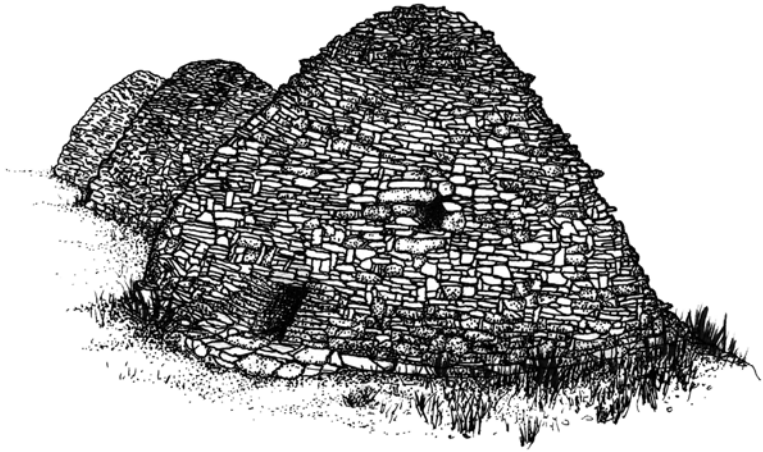
Het gebrek aan menselijk contact, het verdwijnen van de menselijke maatschappij, draagt bij tot een volledige betrokkenheid bij deze vloeiende vluchtlijnen, die als het ware over de eindeloosheid heen zijn gelegd. We weten dat mensen lang geleden hiernaartoe kwamen om permanent in contact te komen met deze eindeloosheid, om te 'glijden' op deze krommingen en spiralen van ijle vogelvluchten op de rand van het ogenschijnlijk niets. Lang geleden kwamen monniken hierheen om hun leven te leiden op deze kale rotsen. Voor ons lijkt er, achteraf bezien, geen reden waarom die mannen hier kwamen, geen noodzaak om op zo'n troosteloze plek een thuis te zoeken. Misschien waren ook zij geïntrigeerd door de natuurlijke overvloed en uitbundigheid van het licht dat net voorbij het laatste stukje land te zien was, de laatst zichtbare standplaats op een horizon. Misschien waren zij betoverd door de bewegingen boven hen. Er blijft een diep verlangen, dat geloof en tijd overstijgt, verborgen in het menselijk hart, om te verkennen, om deel te worden van dit soort grensrijken. Een soort innerlijke springveren, waarlangs de ziel zich uitstrekt en boven de kromming van de aarde uitkomt, komen onder spanning te staan bij de randen van alle dingen, zodat de ziel boven de lijnen van strand of rotskust zweeft en wordt meegedragen en losgelaten door vogelvlucht, walviszang, vinnen van dolfinnen en haaien, voorbij de wereld van het normale zicht en begrip.

Hoeveel kamers zijn te zien: in de verte,
boven de open zee, in de lege hemel?
Wat wordt daar gesproken of staat daar
geschreven?

Een stilte daalt neer, brekend uit de golven.
Onthuld in een taal van het hart
die zelden wordt gesproken: uit het niets
wordt de lucht geladen op verlaten kusten
en wordt geslepen tot een aparte ruimte,

zodat ze betekenis ontleent aan leegte,
in de loop van de tijd, in een leemte.
In deze lucht, op deze extremen,
herkennen wij elkaar voor het eerst;
we hebben lange afstanden afgelegd
naar plotseling vertrouwde randen,
de rotswanden bij het eindpunt
van elke weg die we hebben gekozen.
Lege deuropeningen verschijnen voor ons,
we gaan erdoor, zodat we worden opgeladen.
Zelden sprekend. Maar soms roepend,
naar elkaar, door de stiltes in de verte:
'Wat zweeft daar boven die lege ruimtes dat
ons telkens weer hiernaartoe trekt, op zoek
naar meer spraak in de stilte?
die ons verder wegtrekt langs de kust?'

DEEL EEN

1

Een verloren kaart

Ik was opgewonden door alles wat ik om me heen zag, al die jaren geleden op die afgelegen Schotse kust. Het was Kerstmis 1977 en ik studeerde al een paar maanden in Edinburgh, maar mijn leven had over het algemeen nog weinig richting. Ik wist niet dat thuis in de Verenigde Staten mijn moeder op sterven lag en dat ik binnenkort Schotland zou moeten verlaten om mijn vader te kunnen helpen met haar verzorging. Ik was net begonnen aan een scriptie waar ik niet met hart en ziel aan werkte en voelde me totaal geïsoleerd. De stad en het platteland vond ik prachtig, maar ik voelde me er ook voortdurend onrustig en niet op mijn gemak.

In mijn wanhoop trok ik wanneer dat maar kon naar het platteland: hoe afgelegener de bestemming, hoe verder weg van een onzekere, onvoltooide verplichting, hoe beter ik me leek te voelen, ongeacht eventuele fysieke of financiële ongemakken die ik daarvoor moest doorstaan. Zo kwam het dat ik die kerst langs de kust stond en uitkeek over de lege, westelijke lucht, waar ik plotseling de vogels uit het niets zag verschijnen. De roep van de eeuwigheid leek haast overweldigend daar, op dat moment.

Het voelde alsof de strakke veer van ongemak, van rusteloosheid, die me al maandenlang in bedwang hield en steeds meer onder spanning leek te komen staan, los wilde springen bij dit plotselinge weidse uitzicht, deze wonderbaarlijke opening van zee en lucht. En toen ontrafelde de vogelvlucht zich voor me in fascinerende patronen die ik, op de een of andere manier, al leek te kennen.

Ik reisde naar de VS voor die laatste paar maanden met mijn moeder en keerde daarna weer terug naar Edinburgh. Ik had werk gevonden in een barretje en ploeterde nog achttien maanden verder aan mijn scriptie. Instinctief wist ik dat deze periode van mijn leven op haar einde liep. Ik ontmoette een jonge vrouw uit County Kerry en in 1980 verhuisden we van het oosten van Schotland naar het westen van Ierland, waar we andere kusten leerden kennen. We huurden een huisje met uitzicht op Ballisodare Bay in County Sligo. Maigread en ik kregen een gezin. We probeerden op allerlei manieren in ons levensonderhoud te voorzien. Zo raapten we bijvoorbeeld bij laag water kokkels, die we verkochten, waarna ze geëxporteerd werden naar de Franse markten. Een tijdje was dit een geestdodend koude maar tegelijk opwindende bezigheid, waarbij we gezelschap hadden van zeehonden en scholeksters die rondhingen op de omringende zandbanken. We wikkelden onze babyzoon in lagen zelfgemaakte waterdichte doeken; in de ochtendschemering aan de kust leek ook hij een halve zeehond.

We hadden familie in Kerry en brachten daar veel tijd door. In de zomer van 1985 werden we op een ochtend wakker in het huis van een vriend in Kenmare met twee dagen niksdoen in het vooruitzicht. We trokken naar het westen in ons koekblikje, een tweede- of derdehands postauto die wel graag wilde maar op zijn laatste benen liep. We waren niet specifiek op weg naar de Skelligs, al hadden die altijd ergens vaag aan me getrokken. Eigenlijk wilden we gewoon wat rondzwerven langs de toen nog woeste kustlijn van Cork en Kerry. We hadden alle vrijheid: we hadden oppas voor onze zoon, en we reden die ochtend over kleine weggetjes, langs het ene na het andere strand, de ene na de andere riviermonding. Zo leek het ten-

minste, maar ik kan die plekken nu niet meer terugvinden. Uiteindelijk kwamen we bij een bord naar de pier van Ballinskelligs, waar we een boottocht naar de Skelligs konden boeken, op de boot van schipper Brendan Walsh.

Er waren nog tien andere passagiers, en we werden vanaf de pier in een klein roeiboortje naar een grotere zeilboot met kajuit gebracht voor de negentig minuten durende tocht. Ik weet nog dat ik me enorm gelukkig voelde. Ineens werd ik me er weer van bewust dat ik volledig omringd was door zee en lucht, me bewust van alle sensaties die je voelt wanneer je het land achterlaat en die ik al heel lang niet had gevoeld. Ik was 31 jaar oud.

Achteraf bezien heb ik het idee dat ik tijdens die reis heel veel heb achtergelaten, maar dat kon ik toen natuurlijk nog niet weten.

Welke dingen waren dat dan? Ik was op weg naar een eiland dat met de moderne wereld verbonden was door historische connecties van meer dan 1400 jaar oud en door de sporen van de beschermde vogels die de lucht boven ons vulden. Afgezien daarvan, en in een ander licht bezien, was het een kale rots in zee. Misschien liet ik jeugdig vooroordeel, of arrogantie, achter me tijdens die overtocht. In de loop van de tijd zou ik ontdekken dat ik op deze plek soms een oproep zou horen om heimelijk te spreken met hen die ver weg waren en dat ik berichten zou ontvangen die de grenzen van de levenden en doden overstegen. Tegelijkertijd zou ik er iets van wanhoop en opsluiting ervaren, zoals alleen mensen die kennen die buiten hun schuld in hechtenis zitten en afgezonderd zijn - de verschoppelingen op afgelegen plekken, aan de randen van de samenleving.

Op onze tocht over zee voeren we tussen dikke heggen van vleugels. Grote groepen genten doken aan weerszijden van de boot in zee en toen we dichterbij de eilanden kwamen, schitterden hun nesten in de rotsspleten boven ons. Elke stenen richel glom, glinsterend door nieuw leven. Talloze kuikens verscholen zich boven ons, onherkenbare bolletjes wit, wollig dons die opeengepakt zaten op de rotswand. Hun ouders stortten zich in de leegte; wegzwevend naar en terugkerend van horizonnen hier ver vandaan.